

PRIJEDLOG

MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA

**PROGRAM ZAŠTITE I OČUVANJA
KULTURNIH DOBARA ZA 2022. GODINU**

Cetinje, oktobar 2022. godine

I. UVOD

Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2022. godinu (u daljem tekstu: Program zaštite), donosi se na osnovu člana 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara, u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore za 2022. godinu.

Cijeneći da su kulturna dobra, prepoznata kao važan faktor nacionalne identifikacije i da predstavljaju dugoročan resurs za održivi razvoj, te su kao takva, prioritet savremenih državnih politika, Programom zaštite, planirana je podrška, finansiranje i sufinansiranje programa i projekata od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturne baštine Crne Gore. Shodno Uredbi o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata i Metodologiji razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata, Program zaštite je kategorisan kao dokument kojim se utvrđuju pravci djelovanja u oblasti unaprjeđenja stanja kulturnih dobara i od važnosti je za implementaciju politike u ovoj oblasti.

Odredbama člana 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara je, pored ostalog, propisano da Program zaštite donosi Vlada, na predlog Ministarstva, na period od jedne godine. Na osnovu Odluke broj 21-01-629/22-3291/1 od 19.04.2022. godine, objavljen je Konkurs za dodjelu sredstava za sufinansiranje projekata Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara Crne Gore u 2022. godini, koji sadrži kriterijume za dodjelu sredstava.

Ministarstvo je Rješenjem broj 21-01-629/22-3291/2 od 06.07.2022. godine, obrazovalo Komisiju za raspodjelu sredstava, koja je nakon analize dostavljenih prijava Ministarstvu predložila projekte i programe, koji su ispunili kriterijume propisane konkursnom, a na osnovu kojeg je Ministarstvo kulture i medija formiralo Prijedlog Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara u 2022. godini, a sve u cilju kontinuiranog finansiranja zaštite i očuvanja kulturnih dobara, u skladu sa propisima.

U odnosu na navedeni pravni okvir, strateški cilj Programa zaštite je obezbjeđenje sveobuhvatnog i ravnomjernog tretmana kulturne baštine Crne Gore, kroz četiri operativna cilja, odnosno mjere i to:

1. arheološka i konzervatorska istraživanja,
2. izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera,
3. edukacija i doedukacija,
4. prezentacija i popularizacija kulturne baštine.

Shodno navedenom, realizacija predloženih projekata će doprinijeti unaprjeđenju stanja kulturnih dobara, širenju znanja o vrijednostima i značaju kulturne baštine, razumijevanju različitih kultura, uspostavljanju blagovremene saradnje između nadležnih institucija i vlasnika – držalaca kulturnih dobara, odnosno nosioca – čuvara nematerijalne baštine, kao i obezbjeđivanju uslova da ista, shodno svojoj namjeni, služe kulturnoj, naučnoj i edukativnoj potrebi pojedinaca i društva.

Uvažavajući izloženo, ovogodišnjim Programom zaštite Ministarstvo kulture i medija je obuhvatilo **17 projekata**, koji će se finansirati iz namjenskih, odnosno opštih prihoda budžeta Ministarstva za 2022. godinu, u ukupnom iznosu od **230.400,00 €**, sa Aktivnosti 20 021 001 001 - Podrška istraživanju i zaštiti kulturnog nasleđa.

II. ANALIZA STANJA

U proteklom periodu (2003 - 2008. godine), nekadašnje Ministarstvo kulture je u okviru Evropskog programa pregleda nacionalnih kulturnih politika, MOZAIK projekta, 2003. godine uradilo Nacionalni izvještaj o kulturnoj politici i izvršilo analizu stanja¹ u kulturnoj baštini, na osnovu koje su pokrenuti procesi u domenu zakonske regulative, a koji su za rezultat imali donošenje seta propisa iz oblasti kulturne baštine (2010 - 2012. godine). Prilikom koncipiranja novog zakonskog okvira poseban izazov predstavljalo je usklađivanje realnih potreba zaštite i očuvanja kulturnih dobara, prije svega, onih koja su u lošem stanju kroz obezbjeđivanja finansijskih izvora za sanaciju, a u skladu sa međunarodnim standardima, potrebama države, razvojnim kapacitetima ustanova kao nosilaca djelatnosti.

Na osnovu člana 8 Zakona o kulturi („Službeni list CG“, broj 49/08), donijet je Nacionalni program razvoja kulture 2011 - 2015, koji je predstavljao prvu dugoročnu projekciju reforme u kulturi Crne Gore. Petogodišnja strategija razvoja kulture u Crnoj Gori zasnovana je na analizi svih segmeneta kulture, od načela na kojima se razvijaju djelatnosti u kulturi do tehničke i institucionalne potpore njenom unaprjeđenju. Ključni izazovi u predmetnoj strategiji su postizanje ravnomjernog razvoja svih djelatnosti kulture na nacionalnom i lokalnom nivou, jačanje pravno-institucionalne podrške i jačanje kadrovskih kapaciteta. Nakon petogodišnjeg sprovođenja navedenog dokumenta, Vlada Crne Gore, na prijedlog Ministarstva kulture donijela je Program razvoja kulture 2016 – 2020. koji definiše strateška opredjeljenja kulturne politike i osnovne mjere koje je Ministarstvo sprovelo u razvoju i afirmaciji kulture i kulturno-umjetničkog stvaralaštva, zaštiti kulturne baštine i afirmaciji kulturnih identiteta koji odražavaju tradiciju i savremenost Crne Gore.

Uslijed brojnih nedostataka u dokumentacionoj osnovi za zaštitu kulturnih dobara, kao i prepoznatih slabosti u kadrovskim i institucionalnim nosiocima djelatnosti zaštite i očuvanja kulturne baštine, Ministarstvo kulture usvojilo je i realizovalo Projekat „Revalorizacija kulturnih dobara Crne Gore“, a u skladu sa Programom rada Vlade za 2014. godinu. Projekat je obuhvatio kulturna dobra, koja taj status imaju prema ranijim propisima, od ustanovljavanja institucionalne i zakonodavne zaštite kulturnih dobara, 1948. godine. Cijeneći da je revalorizacija stručna i naučna ocjena svojstava, osobenosti i značaja kulturnog dobra, radi provjere njegove kulturne vrijednosti, projekat je, pored ostalog, obuhvatio i definisanje mjera zaštite i nosioce istih, u cilju unaprjeđenja stanja kulturnih dobara.

U okviru poslova na strateškom planiranju u kulturnoj baštini, nekadašnje Ministarstvo kulture pristupilo je i analizi stručnih kapaciteta zaposlenih u državnim organima, nacionalnim i lokalnim javnim ustanovama koje obavljaju konzervatorsku, muzejsku, bibliotečku, arhivsku i kinotečku djelatnost, i izradilo Informaciju o kadrovskim kapacitetima organa i ustanova koji se bave zaštitom i očuvanjem kulturne baštine (septembar 2018. godine)². Predmetna informacija obuhvatila je zaposlene na poslovima zaštite i očuvanja kulturne baštine u 3 organa državne uprave, 8 nacionalnih javnih ustanova i 32 lokalne javne ustanove. Ciljevi ove analize su evaluacija broja i strukture kadrovskih kapaciteta iz oblasti kulturne baštine, odnosno zaposlenih u navedenim ustanovama i prijedlog mjera za jačanje kadrovske strukture i planiranje u pogledu obrazovanja neophodnog kadra u djelatnostima zaštite i očuvanja kulturne baštine.

Nadalje, na osnovu navedene analize kadrova, sproveden je postupak organizovanja Interdisciplinarnog studijskog programa konzervacije i restauracije pri Fakultetu likovnih umjetnosti Univerziteta Crne Gore, 2021. godine, i obezbijeđena sredstva za petogodišnji studijski program, pri

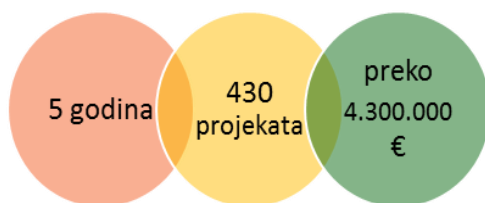
¹ Stanje kulturne baštine Crne Gore, Ministarstvo kulture, Podgorica 2006. godina

² Zaključak Vlade Crne Gore br. 07-4447 od 27.09.2018. godine

čemu je iznos od 140.000,00 eura realizovan iz budžeta kulturne baštine za 2021. godinu, i to za finansiranje prve dvije studijske godine. Shodno ovim aktivnostima, u septembru 2021. godine je upisana prva generacija konzervatora i restauratora, i još važnije, otpočeo je proces obezbjeđivanja ovog defisicitarnog kadra za budućnost u razvoju konzervatorske, muzejske, bibliotečke, arhivske i kinotečke djelatnosti. Takođe, stvoreni su uslovi za zaštitu svih vrsta kulturnih dobara Crne Gore i obezbijeđeno školovanje budućih konzervatora, kako bi se unaprijedio kadrovski kapacitet u oblasti konzervacije, a u odnosu na kadar koji je svojevremeno školovan na nekadašnjem Kulturološkom fakultetu, koji je radio na Cetinju u periodu od 1982. do 1988. godine.

Pored navedenog, nekadašnje Ministarstvo kulture je sa Organizacijom za obrazovanje, nauku i kulturu Ujedinjenih nacija (UNESCO), krajem 2019. godine, potpisalo Sporazum o realizaciji UNESCO projekta „Jačanje upravljanja, promocije i održivog korištenja kulturne baštine za razvoj u Crnoj Gori“, koji podrazumijeva tri faze, i to izradu dokumenata o: razvoju kulturne baštine za period 2020-2025; zaštiti i održivom korištenju kulturne baštine i institucionalnom okviru i kapacitetima državnih organa i javnih ustanova nadležnih za zaštitu i upravljanje kulturnom baštinom. Predmetni Projekat, realizuju eksperti koje je angažovala Organizacija za obrazovanje, nauku i kulturu Ujedinjenih nacija (UNESCO), a koji treba da da odgovore na brojna pitanja od strateškog značaja za dalje unaprjeđenje sistema zaštite kulturne baštine na državnom nivou.

Shodno članu 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara i Programu rada Vlade Crne Gore, Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara donosi se na godišnjem nivou, u kontinuitetu od 2012. godine. Primjera radi, u proteklom petogodišnjem periodu, od 2016. zaključno sa 2020. godinom, ukupna ulaganja u projekte na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara prikazana su u grafikonu dolje.

Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara 2016 - 2020. godine

Pogramom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2021. godinu obuhvaćeno je 27 programa i projekata od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturne baštine Crne Gore, i opredijeljen iznos od

340.550,00 €. Imajući u vidu da se realizacija odvijala u 2022. godini, iz razloga kasnijeg utvrđivanja Zakona o Budžetu za 2021. godinu i reorganizaciju državnog organa nadležnog za poslove kulture, stepen realizacije je zaključno sa III kvartalom 2022. godine, bio 33 %, tako da je do izvještajnog perioda utrošen iznos od **178.000,00 eura**, od odobrenih **340.550,00 eura**, kao u grafikonu iznad.

Izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti kulturnih dobara („Službeni list CG“ broj 18/19), propisano je, pored ostalog, da komisija koju obrazuje Ministarstvo, vrši raspodjelu sredstava za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara, a da Konkurs koji se objavljuje na internet stranici Ministarstva sadrži uslove za dodjelu sredstava. Shodno citiranim odredbama, ovo Ministarstvo je na osnovu Odluke broj 21-01-629/22-3291/1 od 19.04.2022. godine objavilo Konkurs za dodjelu sredstava za sufinansiranje projekata Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara Crne Gore u 2022. godini, kao i obrazovalo Komisiju za raspodjelu sredstava Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2022. godinu, Rješenjem broj 21-01-629/22-3291/2 od 06.07.2022. godine. Predmetna komisija je u postupku otvaranja prijave utvrdila da je dostavljeno 40 (četrdeset) prijave, koje je Komisija vrednovala na osnovu sljedećih kriterijuma propisanih konkursom:

- 1) doprinos prijavljenog projekta ostvarivanju javnog interesa i realizaciji strateških ciljeva u oblasti zaštite i očuvanja kulturnih dobara,
- 2) kvalitet prijavljenog projekta,
- 3) reference podnosioca prijave, odnosno realizatora projekta,
- 4) stepen izvršavanja obaveza iz prethodnog perioda u realizaciji projekata iz oblasti zaštite i očuvanja kulturnih dobara,
- 5) doprinos razvoju multinacionalnih i multikulturalnih vrijednosti,
- 6) doprinos podsticanju internacionalnog dijaloga i stimulanju razvoja partnerstva,
- 7) međunarodna afirmacija crnogorske kulturne baštine,
- 8) ravnomjerni kulturni razvoj Crne Gore, odnosno opštine,
- 9) doprinos očuvanju tradicije i crnogorske kulturne baštine,
- 10) realnost budžeta projekta i obezbijeđenost uslova za njegovu realizaciju,
- 11) visok stepen fizičke ugroženosti kulturnog dobra (posebno hitne intervencije),
- 12) nastavak radova koji su u završnoj fazi, nezavisno od stepena ugroženosti,
- 13) pripremljena projektna dokumentacija za izvođenje konzervatorskih radova.

Predmetni Konkurs se odnosio na sljedeće oblasti: arheološka i konzervatorska istraživanja; izradu konzervatorskog projekta; sprovođenje konzervatorskih mjera; analizu i studije za ekonomsku

valorizaciju kulturne baštine i njeno održivo korišćenje; edukaciju i doedukaciju kadrova, kao i na prezentaciju i popularizaciju kulturne baštine.

Nakon izvršenog vrednovanja Komisija je utvrdila da nije bilo prijave za oblast analize i studije za ekonomsku valorizaciju kulturne baštine i njeno održivo korišćenje, kao i da je određeni broj prijava ravnopravno tretirao oblast izradu konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera i konstatovala da se prijave odnose na četiri gore navedene oblasti. Cijeneći navedeno, Komisija je predložila Ministarstvu kulture i medija 17 projekata za Prijedlog Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2022. godinu.

III. OPERATIVNI CILJEVI I PRATEĆI INDIKATORI UČINKA

Imajući u vidu stanje u resoru kulturne baštine, strateški cilj Programa zaštite je sveobuhvatni i ravnomjerni tretman kulturne baštine Crne Gore, kroz četiri operativna cilja, odnosno mjere i to:

1. arheološka i konzervatorska istraživanja,
2. izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera,
3. edukacija i doedukacija,
4. prezentacija i popularizacija kulturne baštine.

Realizacijom projekata u okviru navedenih oblasti, tj. sprovođenjem Programa zaštite obezbjeđuje se sveobuhvatan pristup zaštiti i očuvanju kulturne baštine Crne Gore u kontinuitetu. Programom zaštite predviđene su aktivnosti koje umnogome doprinose adekvatnoj zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Stepem realizacije projekata u okviru navedenih oblasti predstavlja osnovni prateći indikator učinka, koji na godišnjem nivou prati broj realizovanih projekata, broj unaprijeđenih kulturnih dobara i vidljivost projekata i medijska pokrivenost.

IV. KLJUČNE AKTIVNOSTI ZA SPROVOĐENJE OPERATIVNIH CILJEVA

Programom zaštite za 2022. godinu obuhvaćeno je **17 projekata** i to za sljedeće oblasti:

1. arheološka i konzervatorska istraživanja: 5 projekata;
2. konzervatorski projekti i sprovođenje konzervatorskih mjera: 6 projekata;
3. edukacija i doedukacija: 1 projekat;
4. popularizacija i prezentacija kulturne baštine: 5 projekata.

Ukupan iznos opredijeljenih sredstava: **230.400,00 €**.

1. *Arheološka i konzervatorska istraživanja*

Programom zaštite za 2022. godinu, predviđeno je **5 projekta** u okviru kojih će se vršiti arheološka i konzervatorska istraživanja, u planiranom iznosu od **72.800,00 €**.

- 1.1. **Naziv aktivnosti:** Arheološka i konzervatorska istraživanja i izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera u za kulturno dobro Crkva svetih apostola Petra i Pavla, Opština Nikšić

Realizator: Eparhija budimljansko-nikšićka

Opredijeljena sredstva: 7.800,00 €

Obrazloženje: Predmetno kulturno dobro se nalazi pored gradskog groblja u neposrednoj blizini Muzeja. Crkva je u lošem stanju radi prodora vlage u enterijer, te je neophodno nakon dobijenih rezultata istraživanja izvršiti konzervatorske mjere u dijelu enterijera i eksterijera. U odnosu na navedeno, Eparhija budimljansko-nikšićka je sklopila ugovor o saradnji sa JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, a u skladu sa odredbom člana 122 Zakona o zaštiti kulturnih dobara.

1.2. Naziv aktivnosti: Nastavak sistematskih arheoloških istraživanja i konzervacija arheoloških nalaza sa platoa ostataka manastira Samograd, Opština Bijelo Polje

Realizator: Eparhija budimljansko-nikšićka

Opredijeljena sredstva: 10.000,00 €

Obrazloženje: U periodu 2017 - 2019. godine, JU Polimski muzej iz Berana je na ovoj lokaciji sproveo tri godišnje kampanje arheoloških istraživanja i preventivnih konzervatorskih mjera. Četvrta faza je sprovedena u julu 2022. godine, kroz saradnju Eparhije budimljansko-nikšićke i navedene javne ustanove. Dosadašnji rezultati istraživanja ukazuju na četiri faze aktivnog života na ovoj lokaciji, te će se ovogodišnjim projektom arheološka istraživanja i konzervacija novootkrivenih elemenata arhitekture i pokretnog fonda nastaviti.

1.3. Naziv aktivnosti: Nastavak sistematskih i arheoloških istraživanja Žabljaka Crnojevića i I faza sprovođenja konzervatorsko-restauratorskih mjera na cistjerni u utvrđenju Žabljak Crnojevića, Prijestonica Cetinje

Realizator: Prijestonica Cetinje

Opredijeljena sredstva: 25.000,00 €

Obrazloženje: U periodu od 2018. do 2020. godine JU Centar za konzervaciju i arheologiju je vršila arheološka istraživanja na ovom kulturnom dobru. Prijestonica Cetinje je radi zaštite, a u interesu unaprjeđenja stanja ovog kulturnog dobra i stvaranja uslova za njegovo održivo korišćenje, u saradnji sa JU Centar za konzervaciju i arheologiju, planirala nastavak arheoloških istraživanja i sprovođenje konzervatorskih mjera na cistjerni utvrđenja, kao i na pokretnom arheološkom materijalu koji je pronađen u ranijim fazama istraživanja.

1.4. Naziv aktivnosti: Srednjovjekovni grad i rudnik Brskovo, Opština Mojkovac

Realizator: Opština Mojkovac

Opredijeljena sredstva: 20.000,00 €

Obrazloženje: Nekadašnji rudarski i trgovački centar Brskovo je jedan od najznačajnijih srednjovjekovnih lokaliteta u Crnoj Gori. U proteklom periodu su vršena arheološka istraživanja, te je Opština Mojkovac u saradnji sa JU Centar za konzervaciju i arheologiju, planirala nastavak istih, kao i sprovođenje mjera zaštite na ostacima do sada otkrivenih objekata, edukaciju lokalnog stanovništva o značaju lokaliteta kroz predavanja kao i zamjenu info tabli.

1.5. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja i sprovođenje preventivnih mjera zaštite na lokalitetu Planica - II faza, Opština Tuzi

Realizator: Opština Tuzi

Opredijeljena sredstva: 10.000,00 €

Obrazloženje: Brdo Planinica, nalazi se sa istočne strane zaseoka Dinoša, na cca 200 metara iznad korita rijeke Cijevne gdje se nalaze ostaci fortifikacije u čijem središtu je praistorijska humka, koji se vežu za period od XVI do XIX vijeka. Prva faza istraživanja i konzervacije dijela utvrđenja, obavljena je sredinom 2022. godine, kada su dobijeni podaci o površini i sadržaju arhitekstonskih ostataka utvrđenja. Drugom fazom je predviđen nastavak arheoloških istraživanja i sprovođenje konzervatorskih mjera na novootkrivenom dijelu lokaliteta. Realizacijom planiranih aktivnosti unaprijedit će se prezentacija i očuvanje kulturnih vrijednosti lokaliteta u cjelini.

2. KONZERVATORSKI PROJEKTI I SPROVOĐENJE KONZERVATORSKIH MJERA

Programom zaštite za 2022. godinu, obuhvaćeno je **6 projekata**, za koje je planiran iznos od **118.000,00 €**.

2.1. Naziv aktivnosti: Sprovođenje mjera zaštite na zidinama tvrđava Herceg Novog

Realizator: Opština Herceg Novi

Opredijeljena sredstva: 15.000,00 €

Obrazloženje: Hercegnovske tvrđave su karakteristične arhitektonske cjeline u okviru kojih se organizuju brojni kulturni programi i sadržaji sa velikim brojem posjetilaca. U cilju redovnog održavanja i unaprjeđenja stanja zidina ovih forifikacionih objekata Opština Herceg Novi je planirala da izvrši neophodne mjere zaštite, čiji je cilj uklanjanje vegetacije sa zidina i sanacija manjih pukotina, a u skladu sa smjernicama Uprave za zaštitu kulturnih dobara. Projektom su predviđene aktivnosti na Kanli kuli i tvrđavi Forte mare.

2.2. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta i sanacija krovnog pokrivača objekata manastira Ćelija Dobrska, Prijestonica Cetinje

Realizator: Mitropolija crnogorsko-primorska

Opredijeljena sredstva: 20.000,00 €

Obrazloženje: Manastirski kompleks je u lošem stanju zbog prodora vlage, čiji je uzrok dotrajalost krova na svim objektima kompleksa. Radi sanacije ovog kulturnog dobra, biće sprovedena konzervatorska i arhitektonska istraživanja, na osnovu čijih rezultata će se uraditi konzervatorski projekat sanacije krova i prva faza sanacije krova i krovne konstrukcije sa gornjim partijama zidova. Drugu fazu sanacionih radova finansiraće korisnik - Mitropolija te će se nakon njene realizacije u većoj mjeri unaprijediti stanje svih objekata koji čine sastavni dio ovog kulturnog dobra.

2.3. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta sanacije starih česama u Starom gradu Kotoru i sprovođenje konzervatorskih mjera

Realizator: „Montal DSD“, d. o. o./pravno lice koje posjeduje odgovarajuću konzervatorsku licencu

Opredijeljena sredstva: 15.000,00 €

Obrazloženje: Unutar cjeline Stari grad Kotor evidentirano je osam starih česama, od kojih su četiri u funkciji i predstavljaju značajne segmente nastale u kontekstu ove kulturno-istorijske cjeline. Njihovo stanje je veoma loše sa tendencijom daljeg propadanja, zbog neredovnog održavanja i različitih negativnih uticaja. Neke od njih imaju kompleksne mehanizme koji su vremenom onesposobljeni, te se teško mogu dovesti u funkciju, u autentičnom stanju. Ovogodišnja faza podrazumijeva analizu,

snimanje postojećeg stanja, arhitektonska i konzervatorska istraživanja i izradu konzervatorskog projekta, kao i sprovođenje konzervatorskih mjera, u skladu sa propisima.

2.4. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta sanacije i sprovođenje sanacionih mjera na obrušenom dijelu južnog bedema Starog grada Ulcinja

Realizator: Opština Ulcinj

Opredijeljena sredstva: 30.000,00 €

Obrazloženje: Južna strana zidina kulturnog dobra Stari grad Ulcinj obrušila se zbog obilnih padavina, slijeganja terena, pritiska nagomilanog šuta, 2021. godine. Opština Ulcinj je stvorila uslove za realizaciju ovog veoma složenog projekta koji bi obuhvatio geološka, građevinsko-statička i arhitektonska istraživanja, izradu konzervatorskog projekta i sanaciju obrušenog dijela zidina. Projektom bi se obezbijedila stabilnost ne samo ovog dijela zidina, već kulturnog dobra u cjelini.

2.5. Naziv aktivnosti: Nastavak sprovođenja konzervatorskih mjera na Mostu knjaza Danila na rijeci Mrtvici, Opština Kolašin (III faza)

Realizator: Opština Kolašin

Opredijeljena sredstva: 25.000,00 €

Obrazloženje: Danilov most na rijeci Mrtvici, iz 1858. godine, je saniran nekoliko puta u proteklom periodu, a 2020. godine je JU Centar za konzervaciju i arheologiju izvršio radove koji su se odnosili na raščišćavanje prilaznog puta i lokacije, obradu kamena, sanaciju oštećenih partija valobrana, razgradnju i zidanje labilnih partija ogradnog zida i izlivanje privremene zaštitne krune. Nakon navedenih radova, došlo je do devastacije, te je Opština Kolašin potpisala ugovor o saradnji sa JU Centar za konzervaciju i arheologiju, kako bi se izvršile neophodne konzervatorske mjere i spriječilo dalje osipanje vezivnog materijala ikamenih blokova.

2.6. Naziv aktivnosti: Nastavak sprovođenja konzervatorskih mjera na objektu memorijalne kulturne baštine „Partizansko groblje“, Opština Kolašin (II faza)

Realizator: Opština Kolašin

Opredijeljena sredstva: 13.000,00 €

Obrazloženje: Partizansko spomen-groblje na Brezi je mjesto memorije i sjećanja na poginule rodoljube tokom Drugog svjetskog rata iz svih krajeva Crne Gore. Izgrađeno je prema idejnom projektu autora Momčila Vujisića, 1974. godine, i od tada je sanirano nekoliko puta. Opština Kolašin je u saradnji sa JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, nakon pripremnih radova, u periodu od 04.08. do 04.09.2022. godine, izvršila dio sanacionih radova. Nakon završetka druge faze, stanje ovog kulturnog dobra bilo bi unprijeđeno i u potpunosti dostupano javnosti.

3. EDUKACIJA I DOEDUKACIJA

Edukacija i doedukacija, planirana je kroz **1 projekat**, u iznosu od **5.000,00 €**.

3.1. Naziv aktivnosti: Očuvanje nematerijalnog kulturnog dobra „Vještina izrade bihorskog ćilima“, Opština Petnjica

Realizator: Sabaheta Novalić

Opredijeljena sredstva: 5.000,00 €

Obrazloženje: Čilimarstvo je u društvenoj istoriji Crne Gore, imalo dugu tradiciju i nekada predstavljalo važnu privrednu granu, nastalu iz tradicionalne vještine izrade tekstilnog pokućstva. U Rožajama je još 1958. godine, osnovana prva i do sada jedina ćilimara u Crnoj Gori. U njoj je bilo angažovano nekoliko stotina žena i djevojaka. Čilimara je imala pogone u Plavu (Gusinje), Baru (Ostros), a u Bihoru je organizovana proizvodnja u okviru kućne radinosti. Vremenom, ovaj vid privređivanja se ugasio, ali je do sredine 80-ih godina XX vijeka na sjeveru Crne Gore, veliki broj domaćinstava imao razboje na kojima se još uvijek tkalo. Radi očuvanja ovog nematerijalnog dobra, Vještina izrade bihorskog ćilima je dobila status nematerijalnog kulturnog dobra od lokalnog značaja. Sabaheta Novalić je time dobila status jednog od više čuvara tradicije, tako da je projektom definisala održavanje kurseva i radionica učenja vještine tkanja za građanke Petnjice, kao mjeru zaštite ovog kulturnog dobra, ali i kao ekonomsku mjeru, odnosno stvaranje uslova za razvoj tradicionalnih vještina i zanata.

4. POPULARIZACIJA I PREZENTACIJA KULTURNE BAŠTINE

Projekti popularizacije i prezentacije kulturne baštine odnose se na **5 projekata**, za koje je planiran iznos od **34.600,00 €**.

4.1. Naziv aktivnosti: Tradicionalna izrada čunova

Realizator: Janko Brnović

Opredijeljena sredstva: 15.000,00 €

Obrazloženje: Vještina izrade čunova na Skadarskom jezeru je nematerijalno kulturno dobro, koja se prenosila s koljena na koljeno u porodici Brnović. Čuvari i nosioci nematerijalnog nasljeđa, vještinu izrade čunova, kroz njeno praktikovanje, ostvaruju mjere zaštite kulturog dobra i njegovo održivo korišćenje. Tradicionalni način izrade čunova podrazumijeva obezbjeđivanje odgovarajuće drvne građe, korišćenje tradicionalnih alatki i umijeća gradnje, svojstven prirodnim uslovima korišćenja u vodama Skadarskog jezera, što će se i obezijediti realizacijom ovog projekta, a u cilju očuvanja ovog nematerijalnog kulturnog dobra za buduće generacije.

4.2. Naziv aktivnosti: Dopuna fundusa KUD "Njegoš" – izrada nedostajućih djelova narodne nošnje

Realizator: Prijestonica Cetinje

Opredijeljena sredstva: 2.500,00 €

Obrazloženje: Projekatom se obezbjeđuje dopuna fundusa KUD-a "Njegoš", koji je čuvar nematerijalne muzičke baštine Crne Gore, nabavkom djelova muške i ženske nošnje, radi zamjene dotrajalih autentičnih djelova crnogorske nošnje. Projektom se obezbjeđuje zaštita postojećeg fonda koji se koristio tokom rada ovog društva i predstavlja muzejsku vrijednost, ali i održivo korišćenje i očuvanje dijela nematerijalnog nasljeđa: vještinu izrade crnogorske nošnje, kao i tradicionalni ples i muziku Crne Gore.

4.3. Naziv aktivnosti: Monografija i dokumentarni film o manastiru Gradištu u Buljarici, Opština Budva

Realizator: Manastir Gradište, Buljarica, Petrovac na moru, Opština Budva

Opredijeljena sredstva: 3.000,00 €

Obrazloženje: Projekat se odnosi na dopunu štampanja navedene monografije kojom se prezentuju izuzetne vrijednosti kulturnog dobra Manastir Gradište, a zbog velikog interesovanja stručne, naučne i

druge javnosti. Takođe, projektom je obuhvaćen i završetak snimanja i montaža dokumentarnog filma o ovom manastirskom kompleksu. Na ovaj način široj javnosti se prezentuju i čine dostupnim jedinstvene vrijednosti i značaj ovog sakralnog kompleksa.

4.4. Naziv aktivnosti: Plavsko-gusinjski ćilim *granaš*, Opština Plav

Realizator: Opština Plav

Opredijeljena sredstva: 7.100,00 €

Obrazloženje: Projektom je obuhvaćeno terensko istraživanje tradicionalne vještine izrade ćilima na teritoriji Plava i Gusinja, izradom dokumentacije, komparativnom, dizajnerskom i grafičkom analizom. Rezultati istraživanja će biti objavljeni u monografiji „Plavsko-gusinjski ćilim *granaš*“ i prezentovani izložbom u Plavu i drugim opštinama. U okviru projekta će se održati i predavanja na istu temu.

4.5. Naziv aktivnosti: Stari kameni most na Tari – zagrljaj kamena i rijeke, Opština Mojkovac

Realizator: Opština Mojkovac

Opredijeljena sredstva: 7.000,00 €

Obrazloženje: Projektom je obuhvaćen program prezentovanja ovog arhitektonskog objekta i obilježavanje 100 godina od njegove izgradnje. Izradnja ovog mosta je otpočela 1932. godine, a za saobraćaj je otvoren 1934. godine. Most je projektovao G. Jevgenije Lebedinski. U okviru obilježavanja jubileja, Opština Mojkovac je planirala nekoliko programa, organizovanje likovne kolonije, takmičenje u skokovima, programe edukacije za djecu, omladinu i lokalno stanovništvo i produkciju dokumentarnog filma o izgradnji mosta.

V. OPIS AKTIVNOSTI NADLEŽNIH ORGANA I TIJELA ZA PRAĆENJE SPROVOĐENJA PROGRAMA

U skladu sa članom 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara, godišnji Program zaštite donosi Vlada, na prijedlog Ministarstva. Shodno predmetnom zakonskom osnovu, Ministarstvo je nadležni organ zadužen za praćenje sprovođenja programa. U cilju obezbjeđenja kvalitetnog monitoringa realizacije Programa zaštite, a imajući u vidu da su realizatori fizička i pravna lica koja imaju prebivalište u Crnoj Gori, odnosno koja su u Crnoj Gori registrovana za obavljanje djelatnosti kulture, vlasnici, odnosno držaoci³ kulturnog dobra, odnosno nosioci, čuvari nematerijalne baštine⁴, u skladu sa zakonom, Ministarstvo sa realizatorima za svaki projekat ponaosob zaključuje ugovor o sufinansiranju, odnosno finansiranju projekta. Ovim ugovorima su precizno definisane obaveze realizatora u dijelu praćenja i izvještavanja koje podrazumijevaju dostavljanje kvartalnih izvještaja o stepenu realizacije projekta, sa svim relevantnim podacima. Radi kontrole namjenskog korišćenja sredstava, realizator je obavezan da, u roku od 30 dana od dana završetka projekta, Ministarstvu dostavi konačni izvještaj, na obrascu koji se dostavlja uz ugovor, o sprovođenju projekta, odnosno programa koji, u bitnom, treba da sadrži: detaljan izvještaj o izvršenim radovima sa foto-dokumentacijom svih faza i izvještaj o stručnom nadzoru; finansijski izvještaj, sa dokazima o svim troškovima, te priloge vezane uz sprovođenje

³ Držalac kulturnog dobra je pravno ili fizičko lice koje posjeduje kulturno dobro, a nije njegov vlasnik.

⁴ Nosilac, odnosno čuvar nematerijalne baštine je pojedinac, zajednica ili druga organizacija koja sprovodi, održava i prenosi nematerijalno kulturno dobro.

programa/projekta, čime se obezbjeđuje kontinuirano praćenje realizacije Programa zaštite i očuvanja od strane njegovog predlagača.

VI. NAČIN IZVJEŠTAVANJA I EVALUACIJE

Ministarstvo kulture i medija, kao predlagač Programa zaštite, izvještava Vladu Crne Gore, a u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore. Izvještavanje podrazumijeva sumarni prikaz informacija o svim projektima sadržanim u Programu zaštite i očuvanja kulturnih dobara za odnosnu godinu, uključujući i Prijedlog programa za narednu godinu. Izvještajem se prikazuje nivo ispunjenosti prethodno postavljenih ciljeva koji se odnose na ravnomjeran razvoj konzervatorske, muzejske, bibliotečke, arhivske i kinotečne djelatnosti na teritoriji Crne Gore.

Cilj Izvještaja je da prikaže:

- realizovane projekte;
- projekte čija je realizacija u toku sa prijedlogom novog roka realizacije i obrazloženjem;
- projekte koji nijesu realizovani, sa obrazloženjem razloga za isto;
- nivo realizacije Programa;
- preporuke za naredni period realizacije.

VII. INFORMACIJA ZA JAVNOST O CILJEVIMA I OČEKIVANIM UČINCIMA PROGRAMA U SKLADU SA KOMUNIKACIONOM STRATEGIJOM VLADE CRNE GORE

Programom zaštite Ministarstvo kulture i medija, u skladu sa prioritetima iz Programa rada Vlade Crne Gore za 2022. godinu, preduzima kontinuirane aktivnosti na stvaranju uslova, ne samo za zaštitu i očuvanje kulturne baštine, već i za podsticaj investicijama u ovoj oblasti, razvoju kulturnog turizma i valorizaciji kulturnih dobara u turističke svrhe.

Proces izrade Programa zaštite, nakon izmjena i dopuna Zakona o zaštiti kulturnih dobara u 2019. godini, podrazumijeva postupak izbora predloženih projekata kroz Konkurs i u konačnom bazira se na prijedlogu Komisije o raspodjeli sredstava za Program zaštite.

Ministarstvo kulture i medija vrši pravovremeno informisanje javnosti o efektima realizacije projekata iz Programa zaštite, donošenjem godišnjeg Izvještaja o njegovoj realizaciji, saradnjom sa medijima i drugim aktivnostima na prezentaciji i popularizaciji.

VIII. ZAKLJUČAK

Godišnji program zaštite, kao model finansiranja, dosadašnjim konceptom u odnosu na raspoloživa sredstva, treba da unaprjedi stanje i uslove zaštite kulturne baštine. Programom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2022. godinu podržano je **17 projekata**.

Dosadašnji rezultati projekata su pružili važne podatke o ranijem životu na prostoru Crne Gore, od praistorije do danas, ukazali na potrebu i značaj zaštite nepokretne, pokretne i nematerijalne kulturne baštine, kao dokumenata naše prošlosti i dali mogućnost za integralnu zaštitu kulturne baštine i pripremu kulturnih dobara za prezentaciju i održivo korišćenje. Poštovanjem kulturne raznolikosti i dokumentovanjem nematerijalne baštine, projektima se unaprjeđuje stanje i postiže zaštita i očuvanje kulturnog nasljeđa za buduće generacije.

MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA

IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI PROGRAMA ZAŠTITE I OČUVANJA KULTURNIH DOBARA ZA 2021. GODINU

Cetinje, oktobar 2022. godine

I UVOD

Vlada Crne Gore je, na sjednici od 23.12.2021. godine, na prijedlog tadašnjeg Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta, razmotrila i usvojila Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2021. godinu (u daljem tekstu: Program), i donijela Zaključke broj 04-69442/2 od 23. decembra 2021. godine. Osnov za donošenje Programa je član 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara i Program rada Vlade Crne Gore za 2021. godinu. Programom su utvrđeni projekti koji se odnose na konzervatorska i arheološka istraživanja, izradu konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera na kulturnim dobrima, kao i na edukaciju i doedukaciju, prezentaciju i popularizaciju kulturne baštine.

Izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti kulturnih dobara („Službeni list CG“ broj 18/19 od 22.03.2019. godine), propisano je, pored ostalog, da komisija koju obrazuje Ministarstvo, vrši raspodjelu sredstava za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara, a na osnovu konkursa koji se objavljuje se na internet stranici Ministarstva i sadrži uslove za dodjelu sredstava. Na predmetnom konkursu koji je objavljen 26.07.2021. godine, prijavljeno je ukupno 59 projekata, od čega je ispunilo uslove propisane konkursom 27 programa i projekata.

Shodno navedenom, a na osnovu rezultata Konkursa za dodjelu sredstava za projekte Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara Crne Gore u 2021. godini, predmetnim Programom je obuhvaćena realizacija 27 programa i projekata od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturne baštine Crne Gore, i opredijeljen iznos od **340.550,00 €**.

Napominjemo da je procedura donošenja predmetnog Programa kasnila iz više razloga. Nakon donošenja Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave ("Službeni list CG", br. 118/20, 121/20, 01/21, 02/21, 29/21, 34/21, 41/21 i 85/21), kojom je oblast kulture bila organizovana u okviru Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta, što se odrazilo na dinamiku planiranih aktivnosti. Takođe, Budžet za 2021. godinu je usvojen u martu 2021. godine, što je takođe bio osnov za planiranja sredstava za Program. U odnosu na navedeno, tadašnje Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta je donijelo Odluku br.10101-629/21-1838/1 od 12.03.2021. godine o poništenju Konkursa koje je objavilo nekadašnje Ministarstvo kulture 15.10.2020. godine. Radi obezbjeđivanja uslova za kontinuirano finansiranje zaštite i očuvanja kulturnih dobara, u skladu sa propisima, tadašnje Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta je donijelo Odluku br. 21-01-430/21-6443/1 od 26.07.2021. godine o objavljivanju Konkursa za dodjelu sredstava za sufinansiranje projekata Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara Crne Gore u 2021. godini, a koji je bio otvoren do 26.08.2021. godine. Nadalje, Ministarstvo je Rješenjem br. 21-01-430/21-6443/2 od 29.07.2021. godine, obrazovalo Komisiju za raspodjelu sredstava, koja je nakon razmatranja prispjelih prijavi i dopuna istih, Ministarstvu dostavila prijedlog, u skladu sa navedenim propisom, a na osnovu kojeg je Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta formiralo Prijedlog Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2021. godinu. Složena politička situacija, kasno usvajanje Budžeta, kao i složenost procesa donošenja Prijedloga ovog programa, usloveli su da isti bude utvrđen i usvojen od strane Vlade tek 23.12.2021. godine, nakon čega su potpisani ugovori sa realizatorima i uplaćena sredstva za

realizaciju projekata. Dakle, zbog svega navedenog formalna realizacija projekata Programa za 2021. godinu otpočela je početkom 2022. godine.

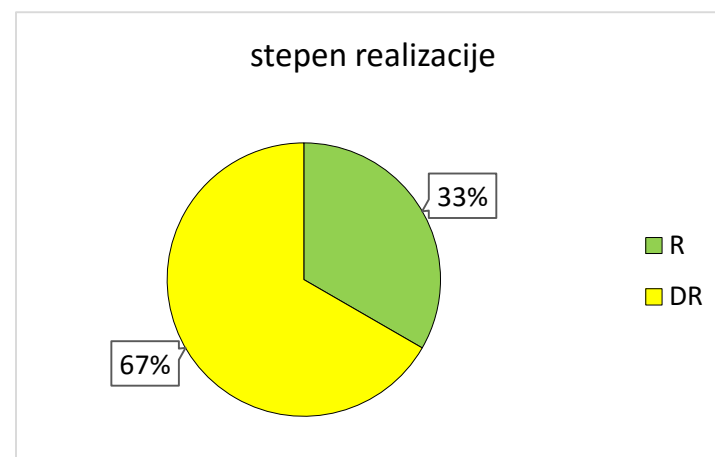
Stepen realizacije predmetnog Programa u izvještajnom periodu, je 33 % realizovanih programa i projekata, 67 % započetih, čija se realizacija očekuje nakon izvještajnog perioda, a nema nerealizovanih programa, odnosno projekata. U odnosu na navedeno, u tabeli za izvještavanje su prikazane utvrđene aktivnosti i sredstva, tako da se indikator rezultata odnosi na sprovedene ili djelimično sprovedene aktivnosti. Postignute vrijednosti se opisuju u odnosu na unaprjeđenje stanja kulturnih dobara, odnosno kulturne baštine.

Aktivnosti iz predmetnog Programa, detaljnije obuhvaćene u tabelarnom prikazu, je sljedeći, a u odnosu na mjere:

1. **Konzervatorska i arheološka istraživanja:** planirana tri projekta su u potpunosti realizovana;
2. **Konzervatorski projekti i sprovođenje konzervatorskih mjera:** od planiranih 18 projekata, četiri su u potpunosti realizovani, a 14 projekata će se realizovati nakon izvještajnog perioda;
3. **Edukacija i doedukacija:** planiran je jedan projekat, koji će se realizovati nakon izvještajnog perioda;
4. **Popularizacija i prezentacija kulturne baštine:** od planiranih pet projekata, jedan je u potpunosti realizovan, a četiri projekta će se realizovati nakon izvještajnog perioda.

U prikazu stepena realizacije aktivnosti realizovane aktivnosti označene su sa "R", odnosno zelenom bojom; djelimično realizovane aktivnosti sa "DR", odnosno žutom bojom i aktivnosti koje nijesu realizovane sa "NR" odnosno crvenom bojom.

mjera	broj aktivnosti	stepen realizacije aktivnosti	
		realizovano/realizuje se u kontinuitetu	djelimično realizovano
1	3	3	
2	18	4	14
3	1		1
4	5	1	4
Ukupno	27	8	19

Cijeneći da su kulturna dobra prepoznata kao važan faktor nacionalne identifikacije i da predstavljaju dugoročan resurs za održivi razvoj, te da su kao takva važan prioritet svih savremenih državnih politika, Programom zaštite i očuvanja kulturnih dobara, shodno članu 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara, finansiraju se programi i projekti od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturne baštine Crne Gore, a radi ostvarivanja strateškog cilja – **Obezbjeđenja sveobuhvatnog i ravnomjernog tretmana kulturne baštine Crne Gore.**

Budući da je realizacija projekata iz ovog Programa navedenih okolnosti započela u 2022. godini, Ministarstvo je, kroz neposrednu komunikaciju i izvještavanje od strane realizatora projekata, vršilo monitoring realizacije Programa. U odnosu na navedeno, od odobrenih sredstava, realizovan je iznos od **178.000,00** eura, od uplaćenih **340.550,00 €**, što je prikazano u tabeli za izvještavanje.

II INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU STRATEŠKIH I OPERATIVNIH CILJEVA

Programom je definisan strateški cilj kao obezbjeđivanje sveobuhvatnog i ravnomjernog tretmana kulturne baštine, kroz četiri strateška cilja, odnosno oblasti i to: arheološka i konzervatorska istraživanja, izrada konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera, edukacija i doedukacija i popularizacija i prezentacija kulturne baštine. Realizacijom aktivnosti u okviru navedenih oblasti, tj. sprovođenjem Programa obezbjeđuje se sveobuhvatan pristup u zaštiti i očuvanju kulturne baštine Crne Gore, u kontinuitetu, iako su odobrena sredstva iz Budžeta uplaćena krajem 2021. godine, a projekti se realizuju u narednoj godini, odnosno u periodu nakon perioda izvještavanja. Programom zaštite predviđene su aktivnosti koje umnogome doprinose unaprijeđenju stanja, kao i adekvatnijoj zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Stepem realizacije projekata u okviru navedenih oblasti predstavlja osnovni prateći indikator učinka, koji na godišnjem nivou prati broj realizovanih projekata, broj kulturnih dobara, čije je stanje unaprijeđeno, broj programa edukacije i doedukacije, vidljivost projekata i medijska pokrivenost.

S obzirom na to da indikatori rezultata i postignute vrijednosti njesu mogli biti iskazani, u potpunosti, u skladu sa Uredbom o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata i Metodologijom razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata, napredak u postizanju operativnih ciljeva je broj realizovanih aktivnosti.

Generalno se može konstatovati da su izmijenjeni uslovi uticali na stepen realizacije, te će se aktivnosti Ministarstva u praćenju aktivnosti, nakon izvještajnog perioda, nastaviti do potpune realizacije. Može se konstatovati da je Program unaprijeđen u smislu finansijske podrške vlasnicima - držaocima kulturnih dobara, ali i nosiocima - čuvarima nematerijalne baštine, kao i u uspostavljanju njihove saradnje sa javnim državnim i opštinskim ustanovama iz oblasti kulturne baštine, odnosno ostalim pravnim licima koja imaju zakonom propisane uslove za izradu konzervatorskih projekata i za sprovođenje konzervatorskih mjera na kulturnim dobrima.

Cilj 1. Arheološka i konzervatorska istraživanja

Tokom izvještajnog perioda, kroz sprovedena arheološka i konzervatorska istraživanja, unaprijeđena je postavljena neophodna osnova za sprovođenje konzervatorskih mjera na kako na kulturnim dobrima od nacionalnog značaja, kao što je: Manastir Đurđevi stupovi u Beranama, tako i na važnim arheološkim lokalitetima kao što su ostaci Manastira Samograd u Bijelom Polju i utvrđenje na lokalitetu Planinica, u Tuzima. Sprovedena istraživanja dala su rezultate koji predstavljaju kako stručni, tako i naučni doprinos o ovim lokalitetima, dopunjena postojeća dokumentacija, o ovim lokalitetima koja u skladu sa propisima iz oblasti zaštite kulturnih dobara, predstavljaju osnov za izradu konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera, buduću namjenu istih, radi uspostavljanja njihovog održivog korišćenja. Istovremeno, sprovedena arheološka istraživanja, daju relevantne podatke za utvrđivanje starosti svakog kulturnog sloja, tokom istorijskog trajanja jednog i podatke značajne za mapiranje arheoloških lokaliteta u Crnoj Gori. Takođe, za dva lokaliteta ostaci Manastira Samograd u Bijelom Polju i utvrđenje na lokalitetu Planinica, u Tuzima, sistematskim, višegodišnjim istraživanjima, stvaraju se uslovi za njihovu eventualnu rekonstrukciju, imajući u vidu da su sačuvani samo ostaci arhitektonske strukture. Nadalje, nakon istraživanja i otkrivanja svih kulturno-istorijskih slojeva na lokalitetima, stvaraju se uslovi za njihovu turističku valorizaciju, time i za održivo korišćenje u određenoj lokalnoj zajednici. Pored navedenog, sprovedenim arheološkim istraživanjima otkriven je značajan broj predmeta koji svjedoče o životu na datom prostoru i nakon stručne obrade i konzervatorskog tretmana, biće dio muzejskih zbirki nekog od opštinskih, odnosno državnih muzeja, a u skladu sa propisima iz oblasti zaštite kulturnih dobara i muzejske djelatnosti.

Cilj 2. Konzervatorski projekti i sprovođenje konzervatorskih mjera

Kroz aktivnosti koje se odnose se na izradu konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera, na nepokretnim kulturnim dobrima, među kojima su sakralni i profani objekti, kao i objekti i u okviru zaštićenih urbanih cjelina, bez obzira na broj realizovanih aktivnosti, može se konstatovati da se stanje na ugroženim kulturnim dobrima unaprijeđuje. Možemo istaći da je unaprijeđeno opšte stanje na nepokretnim kulturnim dobrima u opštinama Berane, Bijelo Polje, Cetinje, Nikšić, Kolašin, Bar i Herceg Novi, pri čemu su neka kulturna dobra potpuno sanirana što je od značaja za dalje upravljanje i korišćenje od strane vlasnika, odnosno držaoca. U okviru predmetnih aktivnosti u značajnoj mjeri je unaprijeđeno i stanje pokretnog kulturnog nasljeđa, kroz zaštitu vrijedne građe koja se nalazi u vjerskim objektima, budući da ista nije stručno obrađena i do sada nije bila dostupna javnosti.

Cilj 3. Edukacija i doedukacija

Realizacija aktivnosti u okviru ovog operativnog cilja, djelimično je unaprijedila stepen obučenosti u jednoj novoj oblasti, kakva je vjerski turizam, jer je započeta aktivnost na edukaciji lica u sakralnom objektu, kulturnom dobru, Crkva Sv. Đorđa, u Podgorici.

Cilj 4. Popularizacija i prezentacija kulturne baštine

U okviru predmetnog cilja, realizovane aktivnosti su unaprijedile stepen prezentacije jednog dijela kulturne baštine, učinile ih dostupnim za javnost, naročito stručnu i naučnu. Posebna vrijednost se prepoznaje u jednoj novoj oblasti, kakva je oblast nematerijalnog kulturnog nasljeđa, imajući u vidu da je ulaganje u praktikovanje nematerijalnog kulturnog dobra, mjera zaštite i očuvanje ovog dijela kulturne baštine. Program je finansijski obuhvatio Vještinu izrade čunova na Skadarskom jezeru, koju praktikuje porodica Brnović, kroz tri generacije. Nadalje, poseban značaj imaju aktivnosti na stručnoj obradi i objavljivanju publikacije o rukopisnim knjigama koje se čuvaju u pravoslavnim manastirima, ali i naučna istraživanja i obradu istorije katoličke i pravoslavne crkve i objavljivanje monografije pod nazivom *Crkva ili Kršćanstvo u Boki Kotorskoj 1200 -1800*“.

III TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE

STRATEŠKI CILJ		OBEZBJEĐENJE SVEOBUHVAATNOG I RAVNOMJERNOG TRETMANA KULTURNE BAŠTINE CRNE GORE							
PRIORITET		ZAŠTITA, OČUVANJE, UNAPRJEĐENJE STANJA I ODRŽIVO UPRAVLJANJE KULTURNIM DOBRIMA							
Operativni cilj 1 : ARHEOLOŠKA I KONZERVATORSKA ISTRAŽIVANJA									
Mjera	Redni broj Aktivnost	Realizator	Period realizacije	Izvor finansiranja Opredijeljena sredstva	Indikator rezultata i postignute vrijednosti	Status realizacije	Novi rok realizacije za započete projekte uz obrazloženje	Realizovana sredstva	Preporuke
Sprovođenje arheoloških i konzervatorskih istraživanja	1. Sprovođenje sistemskih arheoloških istraživanja starih konaka Manastira Đurđevi Stupovi, Opština Berane	Eparhija budimljansko-nikšićka	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 13.000,00	Sprovedene aktivnosti/ Vlasnik kulturnog dobra, Eparhija budimljansko-nikšićka je, shodno propisima koji uređuju ovu oblast, Projekat povjerila JU Polimski muzej iz Berana, koja je sprovela sistematska arheološka istraživanja u periodu od 05.08. do 10.09. 2022.godine. U ovoj kampanji radovi su sprovedeni na površini od oko 400 m ² sa prosječnim iskopom zemlje od oko 1 metar. Istraživanja su započeta na krajnjoj sjevernoj strani kompleksa, jer su na tom prostoru, u ranijem periodu, vršena nedozvoljena istraživanja. Otkriveni su arhitektonski ostaci tri objekta, fragmenti krovne kanalice i stakla, posude, kao i materijal iz XX vijeka. Novootkriveni objekti su, nakon istraživanja zaštićeni, izvršena je nivelacija terena, a pokretni nalazi će biti stručno obrađeni i na njima će se sprovesti odgovarajuće konzervatorske mjere.	R		13.000,00	
	2. Sprovođenje sistematskih arheoloških istraživanja i konzervacija nalaza sa platoa u manastiru Samograd,	Eparhija budimljansko-nikšićka	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 18.000,00	Sprovedene aktivnosti/ Shodno propisima koji bliže uređuju zaštitu kulturnih dobara, vlasnik ovog kulturnog dobra, Eparhija budimljansko-nikšićka, je za predmetni projekat angažovala JU Polimski muzej i za nadzor JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore. U periodu od 06.06. – 23.07. 2022. godine, na površini od 163 m ² , sprovedena su	R		18.000,00	

	Opština Bijelo Polje				arheološka istraživanja izvan bedema (bazilika i nekropola), na kapiji i duž unutrašnje strane jugozapadnog bedema u podgrađu, istražena je bazilika unutar utvrđenja, otkriveni ostaci bedema koji izdvaja podgrađe od akropole, te arhitektonski ostaci akropole, odnosno dva istovjetna objekta. U potpunosti je realizovana planirana faza arheoloških istraživanja i sprovedene konzervatorske mjere na arhitektonskim ostacima i pokretnim arheološkim nalazima (novac, fragmenti keramičkih posuda i dr.). Poslije sprovedenih arheoloških istraživanja, zaštićeni su otkriveni ostaci objekata, a pokretni arheološki nalazi preneseni su u Polimski muzej na stručnu obradu i konzervatorski tretman.				
	3. Arheološka istraživanja i sprovedenje preventivnih mjera zaštite na lokalitetu Planinica, Opština Tuzi	Opština Tuzi	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 10.000,00	Sprovedene aktivnosti/ Opština Tuzi je za predmetni projekat angažovala JU Centar za konzervaciju i arheologiju koji je izvršio: raščišćavanje, geodetsko snimanje, izradila nacrtu, foto i tehničku dokumentaciju, arheološka istraživanja i konsolidaciju istočnog zida ostataka fortifikacije iz perioda od XVI do XIX vijeka, koje se nalazi na brdu Planinica. Projektom je unaprijeđeno stanje lokaliteta, dobijeni su podaci o površini i sadržaju arhitektonskih ostataka utvrđenja, a radi uspostavljanja mjera i režima zaštite, prezentacije i očuvanja kulturnih vrijednosti.	R		10.000,00	
Operativni cilj 2: KONZERVATORSKI PROJEKTI I SPROVOĐENJE KONZERVATORSKIH MJERA									
Izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera	4. Izrada konzervatorskog projekta i sanacija kamene krune bunara na Balšića pazaru, Prijestonica Cetinje	Prijestonica Cetinje	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 2.750,00	Sprovedene aktivnosti: Prijestonica Cetinje je od strane nadležne Uprave dobila konzervatorske uslove za izradu konzervatorskog projekta i sprovođenje planiranih konzervatorskih mjera, i u skladu sa čl. 122 angažovala JU Centar za konzervaciju Crne Gore. Dobijeni su konzervatorski uslovi, potpisan ugovor sa realizatorom i izrađen konzervatorski projekat za sanaciju bunara. Imajući u vidu frekventnost lokacije, tokom turističke sezone u periodu nakon turističke sezone, izvršice se planirane konzervatorske mjere, odnosno sanacija krune bunara na Balšića pazaru.	DR	Septembar – oktobar 2022. godine Predmetni bjekat se nalazi u okviru kulturnog dobra Istarsko jezgro Cetinje, te je zbog velikog broja turista tokom prolječnih i ljetnjih mjeseci, Prijestonica Cetinje radove na sanaciji planirala u periodu septembra i oktobra mjeseca.		Razmotriti mogućnost dostavljanja konzervatorskih uslova, kao jedan od uslova Konkursa za za dodjelu sredstava za projekte Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara, u narednom periodu.

5. Izrada glavnog i konzervatorskog projekta i sanacija objekta Ljetnja pozornica, Prijestonica Cetinje	Prijestonica Cetinje	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 1.700,00	Sprovedene aktivnosti/ Prijestonica Cetinje je izvršila izbor realizatora na osnovu propisa o javnim nabavkama, koji je uradio projekat za sanaciju dijela objekta koji služi kao prostor za garderobu i pripremu učesnika za izvođenje programa, zamjenio djeove mobilijara i podnog zastora (djelimično). U toku su završni radovi, te je planiran njihov završetak do kraja septembra 2022. godine.	DR	Kraj septembra – početak oktobra 2022. godine Procedura izbora realizatora je zahtjevna, budući da se vrše intervencije unutar kulturnog dobra, a u skladu sa procedurom koju bliže uređuju propisi iz oblasti zaštite kulturnih dobara.	Razmotriti mogućnost periodičnog nadzora MKU, uvidom na licu mjesta u okviru poslova monitoringa
6. Izrada konzervatorskog projekta i sanacija spomenika Ivanu Crnojeviću, sa uređenjem platoa, Prijestonica Cetinje	Prijestonica Cetinje	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 4.000,00	Sprovedene aktivnosti/ Shodno Zakonu o zaštiti kulturnih dobara, Prijestonica Cetinje je pribavila odgovarajući akt od nadležne Uprave za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore, kojim je precizirano da se predmetni radovi odnose na redovno održavanje, te nije potrebno raditi konzervatorski projekat. U odnosu na navedeni akt, izvršeno je potpisivanje ugovora o saradnji i realizaciji Projekta sa Centrom za konzervaciju i arheologiju Crne Gore. Shodno navedenom ugovoru, planirani sanacioni radovi biće realizovani u periodu septembra - oktobar 2022. godine.	DR	Septembar – oktobar 2022. godine Procedura izbora realizatora je zahtjevna, budući da se vrše intervencije unutar kulturnog dobra, a u skladu sa procedurom koju bliže uređuju propisi iz oblasti zaštite kulturnih dobara.	Razmotriti mogućnost periodičnog nadzora MKU, uvidom na licu mjesta u okviru poslova monitoringa
7. Sanacija pješačkih staza sa izradom postamenta za postavljanje skulpture pjesniku Aleksandru Lesu Ivanoviću – Park pjesnika, Prijestonica Cetinje	Prijestonica Cetinje	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 9.400,00	Sprovedene aktivnosti/ Prijestonica Cetinje je u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti kulturnih dobara, izabrala realizatora uređenje dijela parcela unutar kulturnog dobra, kao i za nadzor. Na osnovu navedenog, realizovani su sljedeći radovi na: rekonstrukciji ivičnjaka i zastora; elektro instalacijama sa postavljanjem rasvjete; uređenju zelene površine i postavljanju mobilijara; izradi i postavljanju postamenta od bijelog granita; hidro instalacijama i ugradnji sistema za navodnjavanje. Završetak radova se očekuje krajem septembra ili početkom oktobra 2022. godine.	DR	Septembar – oktobar 2022. godine Procedura izbora realizatora je zahtjevna, budući da se vrše intervencije unutar kulturnog dobra, a u skladu sa procedurom koju bliže uređuju propisi iz oblasti zaštite kulturnih dobara.	Razmotriti mogućnost periodičnog nadzora MKM, uvidom na licu mjesta u okviru poslova monitoringa
8. Izrada Glavnog projekta uređenja lokacije spomenika "Slobode" na	Opština Berane	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 20.000,00	Sprovedene aktivnosti/ Opština Berane je od Uprave za zaštitu kulturnih dobara zatražila konzervatorske uslove za izradu projekta, imajući u vidu da je JU Polimski muzej	DR	Kraj 2022. godine Realizacija će biti okončana nakon dobijanja	Preporučuje se periodični nadzor MKM, kod realizatora i nadležnih

	Jasikovcu, Opština Berane				uputio inicijativu za utvrđivanje kulturnih vrijednosti ovog kompleksa, a Uprava istu prihvatila. Na osnovu navedenog, Uprava je izdala smjernice Opštini da se izbor projektanta i izrada projekta radi nakon dobijanja akta o utvrđivanju kulturne vrijednosti predmetnog dobra (postupak utvrđivanja je u toku kod nadležne Uprave). U odnosu na navedeno, Opština će, nakon dobijanja rješenja o utvrđivanju kulturne vrijednosti ovog dobra i konzervatorskih uslova, realizovati projekat u cjelini, do kraja 2021. godine		propisanih akata od Uprave za zaštitu kulturnih dobara, u skladu sa Zakonom o zaštiti kulturnih dobara.		pravnih lica nad kojima Ministarstvo vrši nadzor, na zahtjev realizatora.
	9. Izrada konzervatorskog projekta i sanacija kulturnog dobra i zone oko kulturnog dobra, Saborni hram Sv. Vasilija Ostroškog, Opština Nikšić	Eparhija budimljansko-nikšićka	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 9.000,00	Sprovedene aktivnosti/ Eparhija budimljansko-nikšićka je, shodno čl. 122 Zakona o zaštiti kulturnih dobara, sklopila ugovor o saradnji na predmetnom Projektu sa JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore. Na osnovu navedenog, Centar je izvršio terensko istraživanje, a Eparhija je uputila zahtjeve za dobijanje konzervatorskih i urbanističko-tehničkih uslova. U narednom periodu će biti urađen konzervatorski projekat uređenja zaštićene okoline kulturnog dobra Saborni hram Sv. Vasilija Ostroškog, jer je shodno čl. 2 Ugovora, izvršena korekcija sadržaja Projekta u odnosu na uplaćena sredstva.	DR	31.12. 2022. godine Uplaćena sredstva nisu bila dovoljna za realizaciju složenih konzervatorskih zahvata na predmetnom kulturnom dobru i njegovoj zaštićenoj okolini, zbog čega je realizator kasnio sa početkom aktivnosti.		Preporučuju se konsultacije sa vlasnicima/držacima kulturnih dobara prije definisanja ugovorenih obaveza, a u odnosu na uslove koji su uređeni propisima iz oblasti zaštite kulturnih dobara i izbora subjekta saradnje, kao i intenzivnije praćenje realizacije.
	10. Izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera na živopisu u Đurđevim Stupovima, Opština Berane	Eparhija budimljansko-nikšićka	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 6.000,00	Sprovedene aktivnosti/ Eparhija budimljansko-nikšićka je, shodno čl. 122 Zakona o zaštiti kulturnih dobara, sklopila ugovor o saradnji na predmetnom Projektu sa JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore. Do izvještajnog perioda je dogovorena dinamika rada, a Centar je izvršio terenski obilazak, uvid u stanje živopisa i djelimično konzervatorsko istraživanje, za potrebe izrade konzervatorskog projekta. Radovi na konzervaciji živopisa biće obavljeni do kraja decembra 2022. godine.	DR	31.12. 2022. godine JU Centar za konzervaciju i arheologiju je bio angažovan na drugim projektima, tako da su aktivnosti na predmetnom projekat započele tokom avgusta.		Preporučuju se konsultacije sa vlasnicima/držacima kulturnih dobara prije definisanja ugovorenih obaveza, a u odnosu na uslove koji su uređeni propisima iz oblasti zaštite kulturnih dobara i izbora subjekta saradnje, kao i intenzivnije praćenje realizacije.

11. Izrada konzervatorskog projekta, uređenja terena u zaštićenoj zoni kulturnog dobra Manastira Đurđevi Stupovi, Opština Berane	Eparhija budimljansko-nikšićka	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 3.000,00	<p>Sprovedene aktivnosti/</p> <p>Radi realizacije predmetnog Projekta, Eparhija budimljansko-nikšićka je, shodno čl. 122 Zakona o zaštiti kulturnih dobara, sklopila ugovor o saradnji sa JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore. Do izvještajnog perioda su dogovorene aktivnosti koje će se sprovesti nakon arheoloških istraživanja koja su završena 10.09.2022. godine. Navedenim istraživanjima su otkriveni novi elementi ostataka arhitekture, koji se moraju obuhvatiti projektom uređenja zaštićene zone ovog kulturnog dobra.</p>	DR	31. 12. 2022. godine Projekat je planiran nakon arheoloških istraživanja koja su završena 10.09. 2022. godine		Preporučuju se konsultacije sa vlasnicima/držacima kulturnih dobara prije definisanja ugovorenih obaveza, a u odnosu na uslove koji su uređeni propisima iz oblasti zaštite kulturnih dobara i izbora subjekta saradnje, kao i intenzivnije praćenje realizacije.
12. Sprovođenje konzervatorskih mjera zaštite Manastira Podvrh, Opština Bijelo Polje	Eparhija budimljansko-nikšićka	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 25.000,00	<p>Sprovedene aktivnosti/</p> <p>Eparhija budimljansko-nikšićka mora da obezbijedi uslove za reviziju konzervatorskog projekta, koji je, u ranijem periodu, uradio JU Polimski muzej iz Berana u saradnji sa D.O.O. Europrojekt. Do izvještajnog perioda, realizator je u skladu sa preporukama Uprave za zaštitu kulturnih dobara, obezbijedio uslove za reviziju navedenog Konzervatorskog projekta, koja će biti završena krajem 2022. godine. Nakon dobijanja odobrenja od Uprave za zaštitu kulturnih dobara, pristupiće se sprovođenju konzervatorskih mjera, u skladu sa propisima.</p>	DR	31. 12. 2022. godine Zastoj u realizaciji je uzrokovano smrću projektanta, arhitekta konzervatora, koji je posjedovao odgovarajuću konzervatorsku licencu. Iz navedenog, završetak planiranih aktivnosti se očekuje do kraja 2022. godine.		Preporučuju se konsultacije sa vlasnicima/držacima kulturnih dobara prije definisanja ugovorenih obaveza, a u odnosu na uslove koji su uređeni propisima iz oblasti zaštite kulturnih dobara i izbora subjekta saradnje, kao i intenzivnije praćenje realizacije.
13. Izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera na dijelu kulturnog dobra Crkva Sv. Đorđa, Glavni grad Podgorica - restauracija preslice i zvona,	Mitropolija crnogorsko-primorska	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 10.000,00	<p>Sprovedene aktivnosti/</p> <p>Za izradu konzervatorskog projekta, Mitropolija crnogorsko-primorska, angažovala je "Ilibo Design Architects" doo, a za sprovođenje konzervatorskih mjera na dijelu kulturnog dobra Crkva Sv. Đorđa, "Project Engineering Renaissance" doo. Realizovano je: uklanjanje recentnih intervencija, sprovedeni zidarski, radovi na fasadi i kamenorezački radovi, kao i dopunski radovi na injektiranju unutrašnjosti zidova preslice, dodatno čišćenje fasade i zaštita oštećenih elemenata</p>	R		10.000,00	

Glavni grad Podgorica				fasade. Stanje ovog kulturnog dobra je unaprijeđeno.				
14. Uređenje sjeverne i južne porte i sanacija prilaznog stepeništa Cetinjskom manastiru - I faza, Prijestonica Cetinje	Mitropolija crnogorsko-primorska	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 30.000,00	Sprovedene aktivnosti/ Realizacijom projekta unaprijeđeno je stanje neposrednog okruženja kulturnog dobra, obzirom na njegov značaj i veliki broj posjetilaca, koji u kontinuitetu obilaze Manastir. Realizovano je: popločavanje u dijelu južne porte, prostora između konaka i objekta u kojem je Mitropolija, staze u prostoru sjeverne porte i oko dva grobna mjesta, sanacija stepeništa, obnova zelenih površina i instalacija rasvjete, u cilju očuvanja integriteta i unaprijeđenja ukupnog stanja kulturnog dobra.	R		30.000,00	
15. Sanacija sanitarnih čvorova u Cetinjskom manastiru, Prijestonica Cetinje	Mitropolija crnogorsko-primorska	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 2.800,00	Sprovedene aktivnosti/ Mitropolija je obavila pripremne radove za sanaciju oštećenja vodovodne i kanalizacione instalacije. Radovi na sanaciji enterijera na svim ugroženim partijama poda, zidova i svoda su u toku i biće završeni do kraja 2022. godine.	DR	31. 12. 2022. godine Prioritet Mitropolije su bili složeni radovi na dva projekta (Crkva Sv. Đorđa i uređenje prilaza Cetinjskog manastira). Ostali, manji projekti su u toku i biće realizovani krajem godine.		Razmotriti mogućnost periodičnog nadzora MKU, uvidom na licu mjesta u okviru poslova monitoringa
16. Postavljanje ograde na prilaznoj stazi sa stepeništem na crkvi na Čipuru, Prijestonica Cetinje	Mitropolija crnogorsko-primorska	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 1.400,00	Sprovedene aktivnosti/ Mitropolija je započela realizaciju ovog projekta, sa ciljem da obezbijedi prilaz crkvi za sve posjetioce, a posebno za osobe sa invaliditetom (OSI). Navedene aktivnosti će biti završene do kraja 2022. godine, u skadu sa propisima i konzervatorskim principima.	DR	31. 12. 2022. godine Prioritet Mitropolije su bili složeni radovi na dva projekta (Crkva Sv. Đorđa i uređenje prilaza Cetinjskog manastira). Ostali, manji projekti su u toku i biće realizovani krajem godine.		Razmotriti mogućnost periodičnog nadzora MKU, uvidom na licu mjesta u okviru poslova monitoringa
17. Konzervatorsko istraživanje i izrada arhitektonsko-	Opština Herceg Novi	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 19.500,00	Sprovedene aktivnosti/ Opština Herceg Novi je izvršila pripremne radove na uklanjanju vegetacije, definisanju geodetske	DR	i kvartal 2023. godine		Razmotriti mogućnost periodičnog nadzora MKU,

	konzervatorskog projekta sanacije Zapadne (Potkovičaste kule), Opština Herceg Novi				podloge, dobijanju konzervatorskih uslova za izradu projekta i uspostavljanju uslova za sanaciju dijela predmetnog kulturnog dobra. Angažovana su pravna lica za izradu konzervatorskog projekta, sprovođenje konzervatorskih mjera i nadzor. Zatražena je podrška donatora za rješavanje elektro instalacije, odnosno njenog izmiještanja. Sanacija zapadne kule planirana je nakon završetka turističke sezone, odnosno poslije 15.09.		Zastoj u realizaciji je uzrokovan problemima u elektro instalacijama, kao i zbog velikog priliva turista do 15.09.		uvidom na licu mjesta u okviru poslova monitoringa
	18. Sanacija istočnog zida, kruništa, i uklanjanje šteta iz bastiona Sv. Jeronima na kome se nalazi paviljon Gradske muzike, Opština Herceg Novi	Opština Herceg Novi	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 27.000,00	Sprovedene aktivnosti/ Do izvještajnog erioda, Opština Herceg Novi je završila pripreme aktivnosti koje su obuhvatile: obezbijedivanje konzervatorskih uslova nadležne Uprave za zaštitu kulturnih dobara, izradu detaljne geodetske podloge, izradu fotodokumentacije zatečenog stanja i čišćenje lokaliteta. Ostali radovi su odloženi radi neophodnosti izmiještanja elektro instalacije i turističke sezone, do 15. septembra. Zbog složenosti radova, završetak se planira u 2023. godini.	DR	II kvartal 2023. godine Zastoj u realizaciji je uzrokovan problemima u elektro instalacijama, kao i zbog velikog priliva turista do 15.09.		Razmotriti mogućnost periodičnog nadzora MKU, uvidom na licu mjesta u okviru poslova monitoringa
	19. Sanaciono - konzervatorski radovi na zgradi Dvorca kralja Nikole u Baru, Opština Bar	Opština Bar	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 80.000,00	Sprovedene aktivnosti/ Opština Bar je realizaciju Projekta započela 17.02.2022. godine, pripremnim radovima, nakon čega su obavljene radovi na demontaži krovnih elemenata. Obavljeni su sanaciono – konzervatorski radovi na krovnom pokrivaču i neophodni zidarski radovi. Realizacijom ovog projekta riješen je problem prodora vlage u objekat, gdje se nalazi muzejski materijal i muzejska dokumentacija Zavičajnog muzeja JP Kulturni centar Bara, čime je ovaj fond zaštićen od propadanja.	R		80.000,00	
	20. Izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera na objektu memorijalne kulturne baštine „Partizansko groblje“, Opština Kolašin	Opština Kolašin	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 12.000,00	Sprovedene aktivnosti/ Opština Kolašin je realizaciju Projekta povjerila JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, koja je nakon pripremnih radova, u periodu od 04.08. do 04.09.2022. godine, izvršila sanacione radove. Realizacijom ove faze projekta unaprijedeno je stanje ovog kulturnog dobra.	R		12.000,00	
	21. Konzervacija knjižne građe, arhivskih dokumenata,	Eparhija budimljansko-nikšićka	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 5.000,00	Sprovedene aktivnosti/ U izvještajnom periodu, Eparhija budimljansko-nikšićka je izvršila nabavku materijala za	DR	31. 12. 2022. godine		Razmotriti mogućnost periodičnog nadzora MKU,

	tekstila i drugih pokretnih kulturnih dobara u Istarskom arhivu u Nikšiću, Opština Nikšić				konzervaciju dijela arhivske građe i crkvenih predmeta, konzervatorske mjere na dvjema knjigama (oko 460 stranica) i pet predmeta. Za nastavak konzervatorskih radova, angažovana je JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, kako bi se do kraja 2022. godine izvršile konzervatorske mjere na najugroženijem dijelu ovog segmenta pokretnih kulturnih dobara Eparhije.		Konzervatorske mjere na dijelu pokretnog fonda Eparhije su izuzetno zahtjevne, te su za njihovu zaštitu neophodni određeni uslovi, adekvatan stručni kadar i vrijeme.		uvidom na licu mjesta u okviru poslova monitoringa
Operativni cilj 3: EDUKACIJA I DOEDUKACIJA									
Edukacija i doedukacija	22. Stvaranje uslova za podizanje turističke vidljivosti crkve Svetog Đorđa u Podgorici kroz edukaciju i obuku, Glavni grad Podgorica	Mitropolija crnogorsko-primorska	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 1.000,00	Sprovedene aktivnosti/ U izvještajnom periodu, Mitropolija je obavila pripreme aktivnosti, ali zbog radova na zvoniku Crkve Sv. Đorđa u kojoj je planirana navedena aktivnost nije mogla opremiti i organizovati planirane radionice. Navedene aktivnosti će realizovati u IV kvartalu 2022. godine.	DR	IV kvartalu 2022. godine Zbog sprovođenja konzervatorskih mjera na dijelu kulturnog dobra, planirana aktivnost je odložena.		Razmotriti mogućnost periodičnog nadzora MKU, uvidom na licu mjesta u okviru poslova monitoringa
Operativni cilj 4: POPULARIZACIJA I PREZENTACIJA KULTURNE BAŠTINE									
Popularizacija i prezentacija kulturne baštine	23. Tradicionalna izrada čunova	Janko Brnović	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 15.000,00	Sprovedene aktivnosti/ Vještina izrade čunova na Skadarskom jezeru je nematerijalno kulturno dobro, koje se prenosilo s koljena na koljeno u porodici Brnović. Radi unaprjeđenja uslova za rad i održivost ovog nematerijalnog kulturnog dobra, Brnovići su u izvještajnom periodu djelimično realizovali aktivnosti, kroz nabavku dijela drvene građe i alata za izradu čunova. Predmetna aktivnost će u potpunosti biti realizovana do kraja novembra 2022. godine.	DR	Novembar 2022. godine Dinamika realizacije je bila uslovljena odgovarajućim periodom godine za nabavku drvene građe		Preporučuju se konsultacije MKU kod realizatora, a u okviru poslova monitoringa
	24. Dopuna fundusa KUD "Njegoš" – izrada nedostajućih djelova narodne nošnje, Prijestonica Cetinje	Prijestonica Cetinje	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 2.000,00	Sprovedene aktivnosti/ Prijestonica Cetinje je izvršila odabir ponuđača i projekat povjerila organizaciji hvaćena ponuda ponuđača "Niti od zlata" iz Bijelog Polja. Pripreme aktivnosti su završene, kao i krojenje, nakon čega se pristupilo izradi kompleta nošnji. Projekat je u fazi realizacije, a završetak je planiran do kraja oktobra 2022. godine.	DR	Oktobar 2022. Godine Realizaciju je usporila procedura javnih nabavki.		Razmotriti mogućnost periodičnog nadzora MKU, uvidom na licu mjesta u okviru poslova monitoringa

25. Nabavka fundusa narodnih nošnji za dramsko - folklorne sekcije OŠ "Njegoš" i „LPO“, Prijestonica Cetinje	Priestonica Cetinje	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 6.000,00	Sprovedene aktivnosti/ Prijestonica Cetinje je izvršila odabir ponuđača i projekat povjerila organizaciji hvaćena ponuda ponuđača "Niti od zlata" iz Bijelog Polja. Pripremne aktivnosti su završene, kao i krojenje, nakon čega se pristupilo izradi kompleta nošnji. Projekat je u fazi realizacije, a završetak je planiran do kraja oktobra 2022. godine.	DR	Oktobar 2022. Godine Realizaciju je usporila procedura javnih nabavki.		Razmotriti mogućnost periodičnog nadzora MKU, uvidom na licu mjesta u okviru poslova monitoringa
26. Katalog ćirilćnih rukopisnih knjiga manastira i crkava u Crnoj Gori – I faza	Mitropolija crnogorsko-primorska	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 2.000,00	Sprovedene aktivnosti/ Dio istraživanja i stručne obrade ćirilćnih rukopisnih knjiga nastalih između 13. i 18. vijeka, u Cetinjskom manastiru, manastirima Podlastva, Gradište, Praskvica, Savina, Ostrog, Moraća, Bijela, kao i u Crkvenom muzeju u Kotoru, je u toku. Završetak ove faze projekta je planiran do kraja 2022. godine.	DR	31. 12. 2022. godine Prioritet Mitropolije su bili složeni radovi na dva projekta (Crkva Sv. Đorđa i uređenje prilaza Cetinjskog manastira). Ostali, manji projekti su u toku i biće realizovani krajem godine.		Preporučuju se konsultacije sa vlasnicima/držacima kulturnih dobara prije definisanja ugovorenih obaveza
27. „Crkva u Boki Katorskoj 1200 - 1800“	Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore	2021/2022. godina	Budžet MPNKS 5.000,00	Sprovedene aktivnosti/ Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore je u ovogodišnjoj fazi Projekta, angažovao istraživaća za istraživanje arhivske građe Biskupskog ordinarijata u Kotoru, Državnog arhiva (odjeljenja Istorijskog arhiva u Kotoru i u Cetinju) i JU Pomorski muzej Crne Gore.	R		5.000,00	

IV PREPORUKE ZA NAREDNI PERIOD SPROVOĐENJA

Imajući u vidu da se predmetni Program realizuje, shodno propisima, iz oblasti kulturne baštine svake godine, u kontinuitetu, od 2012. godine, kao i da su se u ovom izvještajnom periodu realizovali, po prvi put programi, odnosno projekti od značaja za vlasnike – držaoce kulturnih dobara, ali i kao podrška nosiocima – čuvarima nematerijalne kulturne baštine, stepen realizacije ukazuje na određene izazove. U uslovima društvene turbulencije u Crnoj Gori, koja se odrazila i na budžetsko finansiranje, za ovaj izvještajni period je karakteristična nedovoljna ili potpuna neinformisanost vlasnika – držaoce kulturnih dobara u primjeni ugovorenih obaveza i rokova prilikom dostavljanja periodičnih izvještaja i konsultacija sa javnim stručnim službama iz oblasti zaštite i očuvanja kulturne baštine. U tom smislu iskazane su preporuke kod usaglašavanja ugovorenih obaveza sa realizatorima kod izrade ugovora, konsultacije i edukacije tokom ćitavog procesa monitoringa.

Imajući u vidu da su realizatori, bez konsultacija sa službom monitoringa i obavještanja Ministarstva, utvrđivali prioritete, dinamiku i subjekte saradnje, došlo je do toga da je 18 aktivnosti, na dan izvještavanja bilo u toku. Takođe, realizatori su, za pojedine projekte, shodno ugovoru, bili dužni da u skladu sa članom 122 Zakona o zaštiti kulturnih dobara u realizaciju Projekta uključe javnu ustanovu za konzervatorsku djelatnost koju osniva Vlada, a koja posjeduje odgovarajuću konzervatorsku licencu, odnosno JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, što je i učinjeno, ali nakon, kontinuirane komunikacije i urgenicija monitoringa ovog Ministarstva. U tom smislu su i date preporuke za naredni period.

Praćenjem realizacije i evaluacijom iste, zaključilo se da realizatori projekata, kod prijave, a i dalje u realizaciji, ne koriste zakonske povoljnosti koje je Crna Gora propisala Zakonom o zaštiti kulturnih dobara, uređene odredbama člana 111, koje, u bitnom, propisuju da vlasnik i držalac kulturnog dobra imaju pravo na besplatnu stručnu pomoć kod Uprave i javnih ustanova za zaštitu kulturnih dobara. Na kraju, činjenica da se svake godine, manji ili veći broj projekata ne realizuje u izvještajnoj godini, ili uopšte, ukazuje na potrebu preispitivanja koncipiranja budućeg Programa.

Iz navedenog se zaključuje da bi predložene mjere za unaprjeđenje procesa izrade ovog dokumenta mogle biti da:

1. Ministarstvo Konkurs za dodjelu sredstava za projekte Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara Crne Gore, raspisuje najkasnije u IV kvartalu tekuće godine za narednu godinu.
2. Ministarstvo prije raspisivanja javnog konkursa objavi javni poziv zainteresovanim stranama da daju prijedloge i sugestije za projekte i programe, koji bi eventualno mogli biti predmet javnog konkursa.
3. Ministarstvo za predmetni Konkurs izvrši odabir i predloži projekte koji će biti predmet javnog konkursa na način da:
 - u saradnji sa Upravom za zaštitu kulturnih dobara sa liste kulturnih dobara za koje se sa aspekta struke cijeni da su u stanju potrebe za prioritentnim intervencijama izvrši odabir i predloži projekte koji će biti predmet javnog konkursa;
 - u saradnji sa opštinama na čijoj teritoriji se nalaze kulturna dobra koja su u stanju potrebe konzervatorskog tretmana izvrši odabir i predloži projekte koji će biti predmet javnog konkursa.